

Úr fyrsta árgangi Læknablaðsins 1915

— Brot úr grein eftir Guðmund Hannesson
Verkefni fyrir íslenska lækna.

Læknablaðið 1015; 2:25-27

Það má með nokkrum sanni segja, að á þessari smá-sjár- og sóttkveikjuöld sé það almennum læknum of-vaxið, að leggja nokkurn venjulegan skerf til vísinda-legrar læknisfræði, finna nokkuð nýtt. Flest ný rit um sjúkdóma, einkum næmar sóttir, styðjast við hárfínar, margbrotnar rannsóknir, sem engir geta leikið eftir nema lærðir menn og þaulæfðir, menn, sem hafa öll tæki nútíðarinnar, tilraunadýr o. fl. Ofan á allt annað bætist það, að allt þetta kostar eigi eingöngu mikinn tíma og mikla þekkingu, heldur og stórfé. Það sýn-ist því ekki á færi í s l e n z k r a lækna, að taka þátt í þessum bardaga við vanþekkinguna og allt það tjón, sem af henni stafar.

...

Og þó hef eg lengi verið sannfærður um það, að þrátt fyrir allt, getum vér lagt til þýðingarmikinn skerf, – ef vér vildum og kynnum með að fara, einkum ef vér værum allir á eitt band snúnir. Ef margir vinna saman, og eiga kost á að vita hvað hverjum verður ágengt, þá glæðir það stórum allan áhuga.

Eg skal hér að eins benda á eitt verkefni og það er einmitt n æ m u s j ú k d ó m a r n i r. Það má rannsaka þá á annan hátt en með sóttkveikjuræktun og smásjá.

...

Hvað hafa t. d. allir sóttkveikjufræðingar skýrt kvef og k v e f s ó t t i r? Erlendis mun það fæstum ljóst, að kvef geti verið beinlínis næmt, og í flestum kenslubók-

um er ekki minnst á það einu orði í kaflanum um næma sjúkdóma.

...

En það var nú ekki kvefið, sem eg ætlaði sérstaklega að gera að umtalsefni í þetta sinn. Vér höfum nú einmitt um þessar mundir orðið varir við annan vogest í þrem-ur læknishéruðum: m æ n u s ó t t i n a.

...

Þó margt bendi til þess, að sjúkdómurinn flytjist manni frá manni, sérstaklega með lítt sjúkum eða jafnvel heilbrigðum mönnum, þá er eigi að síður engin víska um það, að hér sé einu sinni að ræða um afsýkjandi kvilla.

...

Hér er því áreiðanlega verkefni fyrir íslenska lækna, og sé það rétt, að vér stöndum betur að vígi en allir aðrir, þá hvílir beinlínis á oss alvarleg s k y l d a, að láta ekki vort eftir liggja.

...

Það þarf ekki annað en að lesa grein Þ. Th. Um sótt-næmi holdsveikinnar til þess að sjá, hve ágætar athug-anir íslenzkir lækna geta gert í héruðum sínum. Þess-ar athuganir hans eru gerðar fyrir löngu, meðan deilan var um sótt-næmi veikinnar, en hafa því miður komið of seint í ljós. Geri ungu læknarnir betur!

G. H.

Magnús Gottfreðsson
yfirlæknir vísindadeildar Landspítala

Verkefni fyrir íslenska lækna – fyrr og nú

Í 2. tbl fyrsta árgangs *Læknablaðsins* árið 1915 gat að líta grein með fyrirsögninni „Verkefni fyrir íslenska lækna“ eftir Guðmund Hannesson, stofnanda og fyrsta ritstjóra blaðsins.

Í þessari hugvekju Guðmundar veltir hann fyrir sér stöðu íslenskra lækna á því sem hann nefnir „smásjár- og sóttkveikjuöld“. Hann vísar þar til þeirrar þekkingarbyltingar sem hófst með grundvallarrannsóknum Kochs og Pasteurs um orsakir smitsjúkdóma í lok 19. aldar og enn sér ekki fyrir endann á, 100 árum síðar.

Framsýnn og metnaðargjarn

Guðmundur spyr í grein sinni hvort í þessum heimi vísindalegra rannsókna á árinu 1915 sé tækifæri fyrir íslenska lækna að taka þátt í þekkingarsköpun og leggja sitt af mörkum. Þeir séu vart þeim efnum búnir að geta keypt dýran sérhæfðan búnað og leggja stund á vísindi á „þessari smásjár- og sóttkveikjuöld“, – ekki síst vegna mikilla anna við klínísk störf og tilbúning lyfja. Í hugleiðingunni svarar Guðmundur eigin spurningu þó játandi, „... hef eg lengi verið sannfærður um það, að þrátt fyrir alt, getum vér lagt til þýðingarmikinn skerf, – ef vér vildum og kynnum með að fara, einkum ef vér værum allir á eitt band snúnir.“

Orð hans bera vott um framsýni og metnað fyrir hönd lækna og jafnframt skilning á mætti samvinnu og sérhæfingar, þrátt fyrir að á þeim tíma sem pistillinn er ritaður hafi engir lækna hér á landi enn fengið sérfræðiviðurkenningu í nokkurri grein og flestir starfað sem einyrkjar við lækningar, oftast með fátæklegan aðbúnað.

Guðmundur heldur áfram og rökstyður mál sitt: „Eg skal hér að eins benda á eitt verkefni og það eru einmitt næmu sjúkdómarnir. Það má rannsaka þá á annan hátt en með sóttkveikjuræktun og smásjá. Enn þá hafa athuganir á útbreiðslu-hætti og öllum aðförum farsóttar mikla þýðingu. Stofu-tilraunir vísindamanna með sýkingu dýra, sóttkveikjuræktun og litun o.s.frv. eru þó ekki svo almáttugar, að náttúrunnar stórvöxnu tilraunir á lifandi mönnum, er sóttir geysa yfir löndin, séu einskis virði“.

Kom auga á kosti Íslands

Hverjar eru þær „náttúrunnar stórvöxnu tilraunir á lifandi mönnum“ sem Guðmundur er að vísa til hér? Hann tekur tvö dæmi máli sínu til stuðnings.

Annað er kvef, sem hann segir að sé næm sótt enda þótt „erlendis mun það fæstum ljóst, að kvef geti verið beinlínis næmt, og í flestum kennslubókum er ekki minnst á það einu orði í kaflanum um næma sjúkdóma.“ Hann segir að líklega séu flestir íslenskir lækna sammála um það að kvefið sé farsótt „sem ætti að standa í hverri kenslubók við hliðina á influenzu“.

Síðan kemur rúsinan í pylsuendanum: Guðmundur leggur til að íslenskir lækna sýni fram á þetta með „einföldum, vandlega hugsuðum athugunum á háttalagi veikinnar, þá held eg að vér hefðum beinlínis lagt nokkurn skerf í guðskistuna.“ Hér kemur Guðmundur strax auga á hina augljósu kosti Íslands sem vettvangs fyrir vandaðar rannsóknir í faraldsfræði og læknisfræði, sem vísindamenn tóku að nýta sér með góðum árangri á seinni hluta 20. aldar.

Hitt dæmið sem Guðmundur nefnir um að íslenskir lækna geti lagt af mörkum til alheimsþekkingar er mænuótt. Um þessar mundir gekk hún í þremur læknishéruðum hérlandis með tilheyrandi skaða. Guðmundur nefnir að sóttkveikjan þekkist og er þá að vísa til uppgötvunar Landsteiners og Poppers á mænuóttarveirunni árið 1909. Hann er hugsí yfir því að sjúkdómurinn virðist geta borist manna á milli með „lítt sjúkum eða jafnvel heilbrigðum mönnum“ og að það sé engin víska um að um sé að ræða „afsýkjandi kvilla“, það er að ekki sé allveg öruggt að einkennalausir en smitandi einstaklingar hætti nokkurn tíma að bera smit.

Hann telur að hér geti nákvæmar athuganir lækna sem starfa í hinum dreifðu byggðum landsins orðið til þess að greina hina huldu smitleið mænuóttarveirunnar enda séu „slíkar athuganir lang-auðveldastar, þar sem samgöngur eru strjálar og fámenni“.

Vísar til klassískra aðferða

Hér er Guðmundur væntanlega að vísa til klassískra aðferða í faraldsfræði, eins og þeirra sem tóku að ryðja sér til rúms eftir miðbik 19. aldar og hófust með frægum kólerufaraldri í Lundúnum sem John Snow átti heiðurinn af að kveða niður, grundvallaruppgötvun sem læknanemar læra enn um í grunnáföngum í faraldsfræði.

Aðferðin þá fólst í að rekja uppruna smits með kortlagningu á staðhættum, þýði og smitkeðjum og nú sem fyrr kallar hún á „... mikla samvirkusemi, alúð og oft glöggskyggni til þess að komast að rétttri niðurstöðu“. Þessi aðferð er enn – 100 árum eftir skrif Guðmundar – ein mikilvægasta forsenda þess að unnt sé að beita markvissum ihlutunum þegar skæðar farsóttir herja á, líkt og í nýyfyrstöðnum heimsfaraldri covid-19 sem er heimsbyggðinni allri enn í fersku minni.

Guðmundur var hér eins og á svo mörgum sviðum á undan sinni samtíð. Hann hóf útgáfu eigin *Læknablaðs* árið 1902 sem hann handskrifaði og gaf út allt til ársins 1904, en það var forveri núverandi *Læknablaðs* sem hóf útgáfu árið 1915.

Guðmundur starfaði sem læknir, prófessor og Háskólarektor, en hann var jafnframt merkur frumkvöðull og samfélagslega þenkjandi leiðtogi á sviði skipulagsfræða og á vettvangi stjórnmálanna.

Jón Gunnlaugur Jónasson,
prófessor í meinafræði og yfirlæknir
meinafræðideildar Landspítalans.

Upphafsár Krabbameinsfélagsins

Krabbameinsfélag Íslands var formlega stofnað árið 1951 á fundi krabbameinsfélaga Reykjavíkur, Hafnarfjarðar og Vestmannaeyja, sem þá voru starfandi. Alla tíð síðan hefur félagið verið samofið sögu þjóðarinnar í nú tæpa þrjá aldarfjórðunga.

Félagið hefur ávallt á þessum langa tíma notið mikils trausts og stuðnings þjóðarinnar. Ein meginástæða þess er að til félagsins var stofnað af virtum frumkvöðlum í læknastrétt, á vegum lækna sem báru fyrir brjósti hag sjúklinga sem greinast með krabbamein. Alla tíð síðan hefur Krabbameinsfélagið gætt þess vel að byggja á leiðsögn og ráðum fagaðila, lækna, hjúkrunarfræðinga og svo framvegis, en slíkt er mikilvægt varðandi áframhaldandi traust.

Eldmóður stýrði för

Hvernig kom það til að stofnuð voru samtök gegn krabbameini á Íslandi? Víst er að eldmóður Alfreðs Gíslasonar, læknis á Grund, skipti þar miklu máli. Hann hafði sérstaklega í samtölum við Gísla Sigurbjörnsson, forstjóra á Elliheimilinu Grund, gjarnan rætt um nauðsyn þess að efla baráttu í landinu gegn krabbameini.

Þeir höfðu haft spurnir af krabbameinsfélögum erlendis, til dæmis í Danmörku. Heimsókn vesturíslenska læknisins Thorláksson frá Winnipeg til landsins árið 1948, þar sem hann flutti erindi um ristilkrabbamein og nauðsyn þess að berjast gegn þessum vágesti, efldi Alfreð og fleiri frumkvöðla í þessum hugmyndum sínum.

Það varð til þess að Alfreð bar upp tillögu á fundi Læknafélags Reykjavíkur haustið 1948 um „að skipa nefnd sem kannaði hvort ekki væri tímabært að stofna til sérstakrar baráttu gegn krabbameini hér á landi“. Honum fannst mikilvægt að slíkur undirbúningur gengi í gegnum læknasamtökin.

Á fundinum var skipuð nefnd sem í sátu, auk Alfreðs, lækarnir Halldór Hansen meltingarlæknir, Gísli Fr. Petersen röntgenlæknir og meinafræðingarnir Ólafur Bjarnason og prófessor Niels Dungal. Niels var forstöðumaður Rannsóknarstofu Háskólans í meinafræði og eins og haft er eftir Alfreð síðar hafði Niels brennandi áhuga á málefniinu og fylgdi því fast eftir að krabbameinsfélag yrði stofnað. Hann hafði og margháttaða og góða aðstöðu til að taka þetta að sér.

Niels hafði og verið formaður undirbúningsnefndar sem sett var á laggirnar á undirbúningsfundi sem haldinn var 1. febrúar 1949, en þar flutti Niels mjög kröftuga ræðu til stuðnings stofnunar krabbameinsfélags. Það var síðan á almennum fundi þann 8. mars 1949 í Hátíðarsal Háskóla Íslands sem fyrsta krabbameinsfélagið á Íslandi var stofnað og nefndist Krabbameinsfélag Reykjavíkur (KR). Niels varð fyrsti formaður félagsins.

Það eru ekki margir sem vita að Niels Dungal var einna fyrstur í heiminum til að benda á tengsl tilbaksreykinga við lungnakrabbamein (skrifaði um það grein í *Lancet* árið 1950), en hann hafði tekið eftir því í krufningum að þeir sem

létust af lungnakrabbameini höfðu nær undantekningarlaust reykt sigarettur. Þessi tengsl sem hann benti á voru ekki almennt viðurkennd fyrr en um miðjan sjöunda áratug síðustu aldar.

Félög víðar um landið

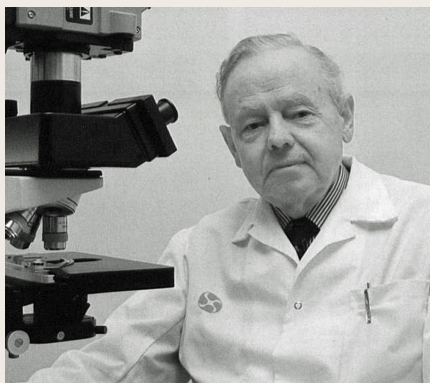
Fljótlega var á fundum farið að tala um að stofna fleiri slík félög utan Reykjavíkur og voru í framhaldi stofnsett krabbameinsfélög í Hafnarfirði og Vestmannaeyjum og nokkru síðar á Akureyri.

Vaxandi umræða varð síðan um nauðsyn þess að stofnað yrði samband íslenskra krabbameinsfélaga. Leiddi þessi umræða til þess að boðað var til fundar með fulltrúum þeirra félaga sem þegar höfðu verið stofnuð. Sá fundur var haldinn 27. júní 1951 í fundarsal Rannsóknarstofu Háskólans í meinafræði. Á þeim fundi var Krabbameinsfélag Íslands (KÍ) stofnað. Niels Dungal varð fyrsti formaður þess, en þá tók Alfreð við formennsku í KR.

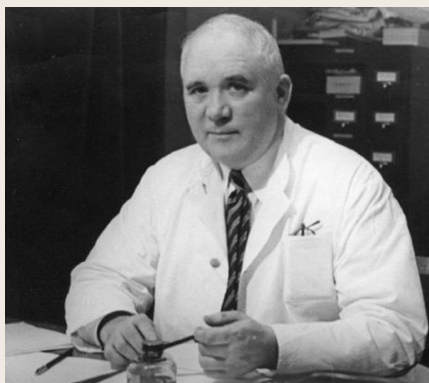
KÍ varð fljótt (1952) aðili að Alþjóðakrabbameinssambandinu (UICC) og árið 1957 aðili að Norrænu krabbameinssamtökunum (NCU), en seinna að ECL (Samtökum evrópskra krabbameinsfélaga).

Margvíslegur ávinningur

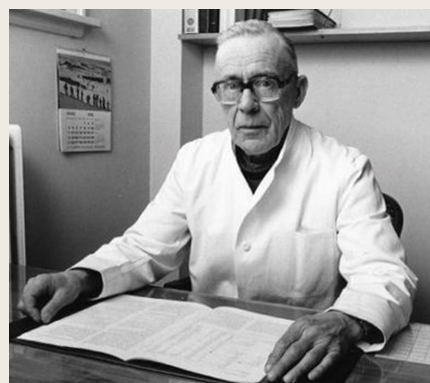
Árangur krabbameinfélaganna (KÍ og svæðafélaganna) fyrstu árin var margvíslegur. Fræðslustarfsemi fyrir almenning um krabbamein varð mikilvægur þáttur í starfseminni, haldnir voru fræðslufundir og fyrirlestrar á vegum félaganna, gefnir út bæklingar

Ólafur Bjarnason

Niels Dungal

Alfreð Gíslason

með fróðleik um krabbamein, gefið var út *Fréttabréf um heilbrigðismál* (sem síðar nefndist *Heilbrigðismál*) og jafnvel var gerð kvikmynd og sýnd í bíóhúsum. Safnað var fé fyrir tækjakaupum í þágu krabbameinssjúklinga, meðal annars nýttisku röntgentæki á Landspítalann. Einnig stuðluðu félögin að bættri greiningu krabbameina og betri umönnun sjúklinga. Hafin var leit (á vegum KR) að krabbameini meðal „heilbrigðra einstaklinga“ árið 1956 og ýmislegt fleira var gert.

Niels Dungal hafði lengi talað fyrir nauðsyn þess að skrá vel þau krabbamein sem greinast á Íslandi. Þetta mikla áhugamál hans raungerðist með ráðningu fyrsta starfsmanns KÍ, Halldóru Thoroddsen, þann 10. maí 1954. Halldóra var ráðin til þess meðal annars að aðstoða við krabbameinsskráninguna og telst þessi dagur stofndagur Krabbameinsskrár Krabbameinsfélags Íslands (KKÍ).

Fyrsti yfirlæknir KKÍ var Ólafur Bjarnason meinafræðingur á Rannsóknarstofu Háskólans (RH) í meinafræði, sem verið hafði í framvarðasveit þeirra lækna sem stuðluðu að stofnun krabbameinsfélaga í landinu. Ólafur lagði grunninn að mjög nákvæmri krabbameinsskrá sem fékk upplýsingar um öll greind krabbamein á landinu, aðallega frá RH í meinafræði, en einnig frá öðrum stöðum. Hrafn Tulinius, meinafræðingur, tók síðan við sem yfirlæknir skrárinnar árið 1975. Frumkvöðlavinna þessara einstaklinga markaði gæfuspör sem sannast í að Ísland er með eina bestu ef ekki bestu krabbameinsskrá

í heiminum. Halldóra reyndist afar góður starfsmaður og varð síðar framkvæmdastjóri KÍ um áraraðir. Náin og góð tengsl KÍ við RH í meinafræði hafa ætíð verið mikil og gagnleg fyrir báða aðila. RH í meinafræði er nú meinafræðideild Landspítalans.

Krabbameinsleit sannaði gildi sitt

Eins og að ofan er getið, hófst leit að krabbameini hjá KR. Leitin mæltist vel fyrir og færðist fljótlega yfir til KÍ. Þetta varð grunnurinn að mun nákvæmari og skipulagðari leit sem fólst þó aðallega í leit á vegum KÍ að leghálskrabbameini. Slíkt hafði sannað gildi sitt með frumuskoðunum á sýnum frá leghálsi (með svokallaðri Papanicolaou-litun á frumustrokum þaðan). Leitarstöð KÍ var stofnuð árið 1964 og fyrsti yfirlæknir þeirrar starfsemi var Alma Þórarinnsson. Alma hafði kynnt sér frumurannsóknir í Glasgow og Ósló og hún vann mikið brautryðjendastarf í þessari starfsemi á Íslandi. Leitin náði til alls landsins frá og með 1969. Lengi vel var aðeins leitað að leghálskrabbameini á vegum félagsins, en seinna kom til leit að brjóstakrabbameini undir forystu Baldurs Sigfússonar röntgenlæknis. Guðmundur Jóhannesson (hann lést skömmu síðar af slysförum) og síðar Kristján Sigurðsson kvensjúkdómalæknar (frá og með 1982) tóku við keflinu af Ölm. Með útgáfu virtra vísindagreina úr starfsemi Leitarstöðvarinnar hefur verið sýnt fram á gríðarlega góðan árangur af þessari starfsemi KÍ.

Margvíslegur árangur annar hefur orðið af starfsemi KÍ og skal ekki farið

mikið frekar út í það í þessum pistli, enda markmiðið aðallega að sýna hér fram á mikilvægi frumkvöðla í lækna-stétt, sem í þessu samhengi er óumdeilanlegt. Þess má þó geta í lokin að fimm ára lífshorfur sjúklinga sem greinast með krabbamein hafa aukist verulega frá stofnun KÍ, eða frá um 25-30% við upphaf og upp í yfir 70% nú. Þetta er mjög góður árangur og virkilega mikil framför. Líklegt er að KÍ eigi hér nokkurn heiður af árangrinum.

Heimildir

1. Tryggvadóttir L. Saga og þróun Krabbameinsfélags Íslands. Læknablaðið 2014; 100: 526-535.
2. Krabbameinsvarnir. Grein nefndar (AG, HH, GFP, ÖB). Læknablaðið 1948; 139-142.
3. Bjarnason B. Krabbameinsfélag Reykjavíkur 15 ára. Fréttabréf um heilbrigðismál 1964; 11-14.
4. Bjarnason B. Tímamót hjá Krabbameinsfélagi Reykjavíkur. Sá veldur miklu sem upphafinu veldur. Fréttabréf um heilbrigðismál 1960; 5-6 +18.
5. Viðtal við Alfreð Gíslason: Krabbameinsfélag Reykjavíkur 30 ára: Félagið hefur unnið stórvirki á sínu sviði. Fréttabréf um heilbrigðismál 1979; 18-19.
6. Dungal N. Lung carcinoma in Iceland. Lancet 1950; 1, 256: 245-7.

Broytingatíðir og önnur færeyska

110 árgangar þriðja elsta tímarits landsmanna skannaðir
1985-1994

Árið 1985 verða þau tímamót í sögu Læknablaðsins að þar er fyrsta konan ráðin til starfa, en fram að því hafði engin kona starfað þar eða setið í ritstjórn blaðsins. Og það var engin venjuleg kona heldur Birna Þórðardóttir, sem starfaði við blaðið fram yfir aldamót. Hún hafði starfað á skrifstofu Læknafélags Íslands um nokkurt skeið en var þarna ráðin sem ritstjóri *Fréttabréfs lækna*. Þessi ráðning var í anda þeirrar jafnréttisbaráttu sem var í gangi á þessum tíma, Vigdís forseti og Kvennaframboð og -listi á fullu, allt að gerast.

En læknafélögin höfðu þó ekki látið glepjast af þessari nýjung, ef svo má að orði komast. Það var ekki bara í ritstjórn blaðsins sem konur voru fjarverandi. Í fundargerð af aðalfundi LÍ árið 1985 eru taldir upp ótal karlar sem skipuðu forystusveit samtakanna. Þar má finna eina konu, Vilhelmu Haraldsdóttur, sem hafði náð kjöri sem varafulltrúi á aðalfundi LÍ. Árið eftir er önnur kona varafulltrúi á aðalfundi, Bergþóra Sigurðardóttir frá Vestfjörðum, og árið 1987 eru hvorki fleiri né færri en tvær konur fulltrúar á formannaráðstefnu, önnur frá heimilislæknum og hin frá unglæknum. Það ár gerast svo undur og stórmerki: Katrín Fjeldsted skrifar leiðara um heilsugæsluna í Læknablaðið, fyrst kvenna.

Þarna var lestin hrokkin af stað. Nú gegna konur embættum ritstjóra og ritstjórnarfulltrúa og fimm af sjö ritnefndarmönnum eru konur. Auk þess má nefna að bæði formaður og framkvæmdastjóri LÍ eru konur.

Útlenskan á undanhaldi

Þarna er Örn Bjarnason kominn á fullan skrið í uppbyggingarstarfi sínu á blaðinu. Eitt af hans hjartans málum er að leggja af útlenskuna sem hefur verið mjög áberandi í málari Læknablaðsins. Orðanefnd er sett á laggirnar og tekur strax til við að setja saman orðabók fyrir lækna. Þar er valin sú athyglisverða leið að gefa hana út í litlum heftum, byrjað á bókstafnum A sem kemur út sumarið 1986, en þá kemur fram að höfundarnir séu komnir í H. Tveimur árum síðar er búið að gefa út N og O.

Árangurinn af þessu orðastarfi lætur ekki á sér standa. Þannig er strax árið 1986 búið að útrýma öllum útlendum sjúkdómaheitum úr fyrirsögnum greina blaðsins, utan hvað þau eru sums staðar birt í svigum til skýringar. Af og til birtast þemahefti um tiltekin málefni, að fylgiritum ónefndum. Lokahefti ársins 1985 fjallar allt um upplýsingamiðlun í læknisfræði og þar er upplýst að ritstjórn hafi ákveðið að taka upp ritrýni á greinum sem blaðið birtir. Með þeirri ákvörðun má segja að sjötugt blaðið sé loks komið á fullorðinsaldur. Þá má nefna sérreit um siðamál lækna sem allt er eftir Örn Bjarnason ritstjóra, alls 80 blaðsíður.

Færeysk mjaðmaskipti

Ekki er þó allt efni blaðsins á íslensku. Til dæmis birtast á fyrstu árum þess áratugs sem hér er undir tvær greinar á færeysku samkvæmt samkomulagi ritstjórnar við samtök færeyskra lækna. Fjallar

Pröstur Haraldsson
blaðamaður

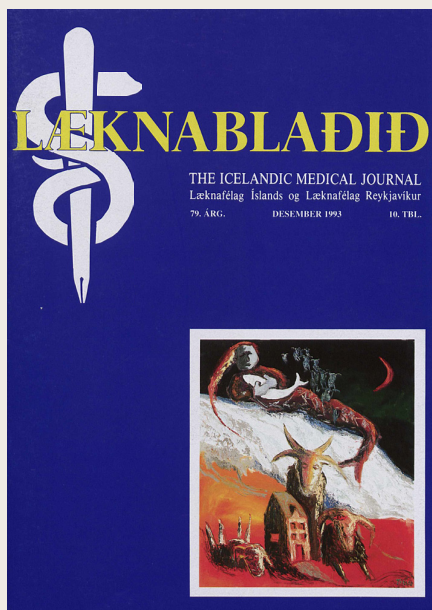
önnur um „keikingu í albogaliðum“ sem er „eitt omdóme um ein sjúkratilburð“ og hin um „mjadnaallopiastikur“ sem mun vera færeyskt nafn á mjaðmarliðaskiptum.

Önnur erlend áhrif koma við sögu og stafa af samstarfinu við danska lækna. Sitthvað vill skolast til í samskiptum blaðsins við fjarstadda prentara sem virðast ekki alltaf skilja fyrirmælin ofan af Íslandi, samanber þessa afsökunarbeiðni:

„Lesendur Læknablaðsins hafa eflaust tekið eftir hinum ótrúlegustu ævintýrum varðandi myndir og myndatexta í nokkrum undanförunum tölublöðum og sem engan enda virðast ætla að taka. Hefur ýmist verið farið rangt með nöfn manna eða myndir speglast og mynda-texti því orðið lítt marktækur. Um leið og við hörmum þá meðferð sem ýmsir hafa mátt þola vonum við að einhverjir hafi kannski getað haft lúmskt gaman af.“

Hringborð og heimsóknir

Með því að ráðnir eru blaðamenn til starfa við blaðið fara að birtast þættir sem ekki hafa áður verið á dagskrá. Sem dæmi má nefna að efnt er til hringborðsumræða þar sem kallaðir eru til lækna og utanbúðarmenn til að ræða mikilvæg málefni. Þær fyrstu fjölluðu um tölvur og þagnarskyldu þar sem þrír lækna og tveir menn úr Tölvunefnd, forvera Persónuverndar, ræddu hina nýju tækni. Þá ber að nefna hringborð um svonefnda Appleton-yfirlýsingu sem birt er í blaðinu árið 1989, en í henni er

Í tilefni af 75 ára afmæli Læknablaðsins var tekinn upp sá síður að birta ljósmyndir af verkum íslenskra myndlistarmanna á forsiðu blaðsins og stóð sú hefð í aldarfjórðung eða svo. Með verkanna sem prýddu forsiður fyrsta áratugarins voru bæði stórmeistarar á borð við Kjarval og verk ungra listamanna sem voru að kveða sér hljóðs. Þessi mynd er eftir Tolla og ber heitið Jól undir rauðum mána.

fjallað um það hvenær láta meg hjá líða að veita lækisfræðilega meðferð. Það merkir með öðrum orðum hvenær hætta eigi meðferð og veita jafnvel dánaraðstoð. Í framhaldi af þessari umfjöllun birtast fleiri greinar um líknardauða og dauðahugtakið.

Einnig eru blaðamenn sendir í heim-sóknir til heilbrigðisstofnana á landsbyggðinni og lýsa því sem fyrir augu ber, hvort sem það er á Akureyri, Egilsstöðum eða Akranesi.

Fleiri nýjungum er bryddað upp á. Í janúarblaðinu 1987 eru birt erindi sem flutt voru á aðalfundi LÍ um sam-skipti lækna við almannatryggingar, heilbrigðisstefnu og spád í atvinnuhorfur fyrir íslenska lækna fram til ársins 2010. Heilbrigðismál eru skiljanlega oft á dagskrá í aðsendum greinum lækna og fjallað um þau frá ýmsum hliðum.

Gróska í fræðigreinum

Fræðigreinar blaðsins fjalla eins og fyrri daginn um helstu kvilla sem landsmenn glíma við. Þar eru að sjálfsögðu ýmsar nýjungar, eyðni eða alnæmi koma þar fyrst við sögu árið 1990, kannabis er tek-ið til kostanna og fjallað um eitranir af völdum ólöglegra ávana- og fíkniefna. Ólíkt því sem nú er raunin, geta lækna-fjallað um undanhald klamydíu og annarra kynsjúkdóma. Á þessum árum er starfsemi Hjartaverndar líka farin að bera árangur og kemur við sögu í mörg-um greinum.

Í þessum pistli er ekkert fjallað um Fréttabréf lækna og heldur ekki um fylgi-ritin, enda nóg við að vera í Læknablaðinu sjálfu sem tútnar út á þessum árum. Árið 1985 eru blaðsíðurnar í 10 tölublöð-um alls 378 og hefur fjölgað talsvert. En þegar líður á áratuginn fer síðufjöldinn upp fyrir 400 bls. Árið 1990 fer það fyrst yfir 500 síður og síðasti árgangurinn 1994 upp í 610 blaðsíður. Þarna eru aug-lýsingasíður ekki taldar með og fræði-greinar eru oftast sex til átta að tölu.

Ritgerðir, golf og heimflutningur

En það er fleira en fræðigreinar á síð-um blaðsins. Í tilefni af 75 ára afmæli blaðsins árið 1989 og til heiðurs stofn-anda blaðsins, Guðmundi Hannessyni, er efnt til ritgerðasamkeppni um efnid Mannvist í þéttbýli. Þar hlaut Trausti Valsson arkitekt fyrstu verðlaun, 250.000 kr., en þrjár konur skiptu með sér 2. verðlaunum, Sigrún Helgadóttir

kennari og líffræðingur og arkitektarnir Bergljót Sigríður Einarsdóttir og Margrét Þormar. eru báðar ritgerðirnar birtar í 7. tbl. þess árs.

Tómstundir lækna ber einnig á góma. Í 1. tölublaði ársins 1988 birtist greinin „Upphaf golfs á Íslandi“ eftir Ragnheiði Guðmundsdóttur. Þar segir frá því að það hafi verið lækarnir Gunnlaugur Einarsson og Valtýr Albertsson sem áttu frumkvæðið að stofnun Golfklúbbs Íslands árið 1934 með þátttöku, að mér sýnist, tveggja verðandi forseta landsins. Nafnið breyttist í Golfklúbbur Reykja-víkur þegar klúbbum fór að fjölga. Og það var ekki tvínónað við neitt, stofnfundur haldinn í desember 1934, kennsla hefst í janúar 1935, í byrjun maí sama ár er búið að gera golfvöll og reisa klúbbhús í Austurhlíðarlandi þar sem klúbburinn hefur keypt 6 hektara land, nokkurn veginn þar sem Veðurstofan er núna.

Á sviði fræðigreina er einn höfund-ur öðrum tíðari gestur á þessum áratug og skrifar einkum um vinnuvernd og krankleika ýmissa starfsstétta. Sá heit-ir Vilhjálmur Rafnsson og dettur inn í ritstjórnina árið 1987. Á lokaári þessa áratugar verður hann ritstjóri þegar Örn hættir og í grein sem hann birt-ir í ágúst 1994 tilkynnir hann að nú sé Danmerkurævintýri blaðsins lokið, prentunin flutt í Kópavoginn og Frétta-bréfið sameinað Læknablaðinu. Þar með lýkur þessum áratug og annar tekur við í næsta blaði.

„... þar er upplýst að ritstjórn hafi ákveðið að taka upp ritrýni á greinum sem blaðið birtir. Með þeirri ákvörðun má segja að sjötugt blaðið sé loks komið á fullorðinsaldur“